

Marjan Malešič

Specialno delovanje

I. Geneza, uporaba, definicija in oblike specialnega delovanja

1. Geneza specialne vojne

Avtorja knjige *Specialna vojna - obramba in zaščita* Vilić in Ateljević (Poslovna politika, Beograd 1983) uvrščata pojav specialne vojne v obdobje uvajanja jedrskega orožja v oborožene sile velesil. Zaradi zmanjšane možnosti neposredne konfrontacije z uporabo jedrskih bojnih sredstev in sil so se v odnosih med velesilama začele pojavljati tudi specifične oblike uporabe sile. Te oblike avtorja poimenujeta s skupnim izrazom specialna vojan. Izvedeta logičen sklep - čim manjša je možnost za splošno termonuklearno in kemično-biološko vojno, tem večjo ceno bodo imele druge oblike sile v mednarodnih odnosih. Specialna vojna je torej novejši fenomen, čeprav smo poznali specialno delovanje kot njeno glavno vsebino že prej. V tem smislu lahko navedemo nekaj družbenih, političnih in vojaških okoliščin, ki so v prid uporabe specialne vojne kot sredstva globalne politike in strategije:

- uspehi protikolonialnih revolucij so pokazali, da ni mogoče niti z oboroženo silo kolonialnih držav pokoriti celih narodov;
- proces blokovskega povezovanja nekaterih držav skorajda izključuje medsebojno klasično vojno kot politično sredstvo;
- »usodna medsebojna odvisnost sveta«, ki se v praksi odraža kot enostranska odvisnost, je osnova razvoja doktrine specialne vojne na ekonomskem področju;
- stalna krepitev vojaške sile in vseh njenih oblik oziroma vloge vojaškega dejavnika v sodobnih mednarodnih odnosih povečuje tveganje tistih, ki orožje velike rušilne moči neporedno uporabljajo.

Pri nastanku in razvoju specialne vojne lahko pogojno razlikujemo dve obdobji: prvo, ki obsega čas do konca druge svetovne vojne, in drugo, ki obsega čas po drugi svetovni vojni.

Za prvo obdobje je značilno, da je agresor razvijal in izvajal različno specialno

delovanje v okviru velikih vojaških operacij na fronti in v globini tujega ozemlja. Izvajal je predvsem množično vohunstvo na tujih ozemljih - organiziral in izvajal je specialne akcije proti pomembnim objektom v notranjosti tujega ozemlja, množične diverzije na gospodarske in druge objekte, spodbujal ustvarjanje posebnih organizacij notranjega sovražnika, znanih kot »peta kolona«, organiziral umore oficirjev ali vodilnih politikov. Na Zahodu tovrstno delovanje za zrahljanje obrambne moči nasprotnika poimenujejo z izrazom nekonvencionalno delovanje.

Za drugo obdobje je značilno, da se je doktrina specialne vojne razvijala in izpolnjevala ob zaostrovanju nasprotij v sodobnem svetu, zlasti »nasprotij med socialističnimi in naprednimi silami na eni strani ter imperialističnimi (neokoloni-alističnimi) in hegemonističnimi silami na drugi strani«. Avtorja ocenjujeta, da je izjemo glede tega pravila moč najti v znani kominformovski gonji proti naši državi v letih 1948-1953. To je bila najpopolneje in vsestransko organizirana akcija, sestavljena iz vseh možnih sestavin, ki jih danes ocenjujemo kot vsebino specialnega vojskovanja, od ekonomske blokade, propagande, vohunstva, diverzije, psihološkega pritiska, raznih demonstracij na meji, všteti tudi vojaške demonstracije z močnimi silami v bližini naših meja.

Skratka, avtorja v obdobju po drugi svetovni vojni vidita dva »kompleksa žrtev« specialne vojne:

1. narodnoosvobodilna, protikolonialna in revolucionarna gibanja,
2. države članice nasprotnega bloka.

E. Kranjčević v svoji skripti Specialna vojna (avtorizirano predavanje, FSPN, Ljubljana, 1978, z oznako »za interno uporabo«) glede nastanka specialne vojne meni podobno kot avtorja prej omenjene študije. Uporaba sredstev specialnega vojskovanja se je pojavila z nastankom razredov in države, v pravo stroko in znanost se je le-to razvilo po koncu druge svetovne vojne, že skozi ves zgodovinski razvoj pa je bilo predvsem sestavni del konvencionalnega vojskovanja oziroma njegova dopolnilna komponenta.

D. Lukić v svojem delu Savremena špijunaža (Privredna štampa, Beograd 1982) ocenjuje, da je specialna vojna v bistvu spopad in hkrati proizvod dveh dominantnih ideologij. Obe strani izhajata iz istih pozicij, vsebina pa si nasprotuje - obramba zahodne demokracije (svobodnega sveta) pred komunistično infiltracijo na eni, obramba socializma in nadaljnjega razvoja demokratičnih sil in gibanj pred imperialistično dominacijo kapitalističnih dežel na drugi strani. V obeh primerih so v ozadju egoistični interesi posameznih držav. Značilno je, da so dežele-nosilke politike specialne vojne povsod v svetu in da se borijo za lastne koncepte, ki naj jim omogočijo:

- ohranjanje njihovih, prvenstveno vojaških in političnih pozicij v deželah, kjer so te prednosti že uresničene;
- osvajanje novih vojaških, političnih in ekonomskih položajev v deželah, kjer te prednosti še niso uresničene,
- pridobivanje pozicij v deželah nasprotnega tabora, v smislu uresničevanja vojaško-

političnih, strateških ali ciljev brez uporabe oborožene sile.

V deželah, ki niso pogodbeno vezane za največja vojaško-politična tabora oziroma velesili, se specialna vojna izvaja na dva način. Prvič, s pripravljanjem, izzivanjem in vodenjem notranjih kriz v deželah, organiziranjem notranjih sovražnih sil in opozicije, s ciljem, na oblast pripeljati sile, ki so pripravljene sprejeti novo politiko. Drugič, z direktno uporabo lastnih in drugih sil (tuji plačanci, specialne enote) za dosego političnih ciljev.

2. Uporaba pojma in definicija

Glede uporabe pojma je treba poudariti, da nekateri zgoraj opisano dejavnost imenujejo subverzija, tajni boj, podtalni boj, notranja agresija, agresija v miru, subkonvencionalna ali nekonvencionalna vojna itd. V ZDA se je uveljavil pojem specialno delovanje («special warfare»).

Pri nas se je uveljavil pojem »specialna vojna«, ki pa je doživel nekaj ugovorov. Takšna uporaba pojma vojna kot znanstvenega izraza (in ne kot publicistične metafore) je neutemeljena in neustrezna. Pojem specialna vojna je pri nas nastal v vojaško-obveščevalnih strukturah kot jezikovno zmoten prevod v izvorniku ameriškega pojma »special warfare«. Pravičen prevod z ozirom na znanstveno pojmovanje vojne je »specialno delovanje«. *Trditev*, npr. avtorjev Viliča in Ateljeviča, *da seštevke ukrepov posebnega delovanja pomeni pravo in stalno* (vsaj v politiki velesil) *vojno, je znanstveno nevzdržna*. Njuno zavzemanje za prožnost v pojmovanja vojne bi pomenilo, če bi bilo splošno sprejeto, *popolnoma razvodnitev pojma »vojna«*.

Če sedaj zavestno ostanemo pri istem pojmu, lahko preidemo na definicijo »specialne vojne«.

Omenjena avtorja (Vilič, Ateljevič) menita, da je specialna vojna kompleks organiziranih aktivnosti, ukrepov in delovanja na ideološkem, političnem, gospodarskem, kulturnem, diplomatskem, psihološko-propagandnem, obveščevalno subverzivnem in vojaškem področju, ki se jih v miru izvaja proti kaki državi. Iz tega sledi, da so lahko z aktivnostmi specialne vojne zajeta vsa področja življenja in dela kake družbene skupnosti, proti kateri se jo vodi. S stališča klasi fikacij ima specialna vojna vse značilnosti nepravične vojne, teoretično formulirane v okviru sodobnih strateškopoličnih zasnov velikih sil, in je glede na dosežke jedrskega ravnovesja postala stalna grožnja miru. Gre pravzaprav za raznovrstne oblike delovanja, da bi na globalnem političnem prizorišču dosegli določene strateške politične cilje in zavarovali lastne interese ali pa da bi s predhodnimi ali hkratnimi postopki in delovanji podprli svoje oborožene sile v lokalni ali splošni vojni, da bi bil nasprotnik hitro strt.

Viličevo pojmovanje »posebne vojne« je samo zelo posebno. Zatrjuje, da je le-ta navzoča kot prava vojna skoraj povsod in vedno. In drugič, »posebna vojna« poteka v mirnem času, tj. zunaj (pred njimi in po njih) pravih vojn. Že sama ta druga trditev kaže na nelogičnost in nevzdržnost Viličeve temeljne teze o tem, da je posebno delovanje prava vojna. Poglejmo, ali je Vilič dosleden v uporabi svojega pojma in izpeljavi svojih tez, kot bi to zahtevalo znanstveno delo.

V knjigi... (kar se tiče vsesplošnosti »specialne vojne« in njene kontinuirane navzočnosti vsaj v politiki velesil) bode v oči, da so ostali neobdelani nekateri za našo državo izredno pomembni in še danes aktualni pojavi. Skoraj vsi zgodovinski in sodobni primeri, ki jih navajata avtorja, se nanašajo na nacistično Nemčijo, ZDA ter manj na druge države Nata. Bralec bo zastonj iskal v knjigi prikaz za neodvisnost naše države najbolj nevarnega primera, posebnega delovanja držav IB v letu 1948-53. Vilić s tem zelo poučnim primerom, o katerem je imel več kot dovolj gradiva, opravi v enem odstavku na str. 14-15 in z enim citatom iz razprave M. Minića. Ta slučaj ima Vilić za izjemo. Prav tako v knjigi ni ničesar o za nas zelo relevantnem posebnem delovanju v primeru Madžarske in Poljske leta 1956, ČSSR l. 1968-69, Poljske l. 1980-81, Afganistana l. 1979-80, bolj geografsko odmaknjene Kampučije l. 1978-84; o posebnem delovanju LR Kitajske in SR Vietnam v obdobju ostre konfrontacije, Irana in Iraka itn. itn. Prav gotovo je, da Vilićeva selektivnost ni slučajna in nima ničesar skupnega z znanstvenim pristopom. Tako kot bi bila škodljiva nasprotna enostranskost, domnevam, da izvira Vilićeva in Ateljevićeva pristranskost iz njunih političnih prepričanj, ki se ne ujemajo prav idelano s smislom politike neuvrščenosti, s kritičnostjo do vsega blokovstva in slehernega hegemonizma, tudi tistega v politiki posameznih socialističnih in neuvrščenih držav ne.

Po Viliću je »specialna vojna« višja stopnja specialnega delovanja (udejstvovanja), in sicer oblika, ki jo uporabljajo agresivne sile. Te agresivne sile so »velike sile ter nekatere razvitejše kapitalistične države«.

Kranjčević za uvod v definicijo specialne vojne razloži bistveno razliko med tem fenomenom in konvencionalno vojno. Temeljna metoda vsake konvencionalne vojne je oborožen boj, to je določena vrsta množičnega nasilja. Tudi pri specialnem vojskovanju se uporablja nasilje, vendar ne toliko v obliki oboroženega boja kot nasilje posebne vrste, ki se manifestira v različnih oblikah pritiskov, kot npr. propagandni, obveščevalni, ekonomski, politični in drugi pritiski.

Avtor meni, da se specialna vojna vodi predvsem v obdobju miru, v vojnih razmerah pa se s sredstvi specialnega vojskovanja samo podpira, pomaga k učinkovitosti oboroženega boja. Torej je specialna vojna za razliko od konvencionalne vojne sestavni del politike držav ali gibanj.

Cilje specialnega delovanja avtor razdeli na:

- globalne oziroma radikalne, ki jih je mogoče doseči zgolj z maksimalnim angažiranjem (uporabo) vseh metod in sredstev specialnega vojskovanja in
- parcialne, npr. povzročanje gospodarskih težav, dezorientacija javnega mnenja z razširjanjem polresnic, hudobnimi namigovanji, katerih cilj je diskreditirati najvidnejše politične in javne delavce itd., zato da bi ustvarili v državi notranjo krizo in razkroj, da bi država popuščala pritiskom in zahtevam agresorja.

»Specialno vojskovanje je kompleks, celota organiziranih nasilnih in subverzivnih aktivnosti, učinkovanj in pritiskov na praktično vseh sektorjih družbenega življenja, še posebej pa na ideološko-političnem in diplomatskem področju, v kulturi, prosveti in znanosti, v ekonomiki, na področju propagande in informiranja, na sektorju varnosti in obrambe itd., ki je uperjeno zoper vsako državo in njeno družbenopolitično

ureditev že v obdobju miru, modificirano pa se uporablja tudi v vojnih razmerah zoper osvobodilno ali drugo napredno gibanje (npr. neuvrščenost).«

3. Splošne značilnosti in oblike specialnega vojskovanja

Na področju specialnega vojskovanja se nič ne dogaja slučajno (Kranjčević). Vse je v skladu s cilji agresorja vnaprej predvideno in načrtovano. Pri načrtovanju je pomembno poznavanje najbolj ranljivih točk bodoče žrtve, zato poteka predhodno proučevanje objektov pritiska ob uporabi visoko strokovnega kadra. Potrebno je doseči presenečenje, zato se priprava akcije izvaja v največji tajnosti, ob dobri organizaciji ter ob sodelovanju notranjih zaveznikov v državi, žrtvi specialnih pritiskov.

Glede na radikalnost ciljev, ki naj bi bili doseženi, so pritiski lahko bolj ali manj grobi, orientirani na dolgi ali kratki rok, na eno ali več področij oziroma na bolj ali manj občutljiva področja.

Pritiski so lahko namenjeni le vodilni strukturi, da bi popustila v načelnem in doslednem izvajanju sprejete politike, ali pa širši javnosti, kar velja še posebej za propagandnosubverzivne pritiske.

Različne pritiske specialnega delovanja isti avtor razvršča v naslednje temeljne skupine: ideološka in politična subverzija, subverzija na področju kulture, prosvete in znanosti, ekonomska subverzija, propagandna subverzija, obveščevalna subverzija in vojaška subverzija.

Že omenjeni Lukić meni, da specialno vojno predstavljajo oblike, kot so psihološka vojna, propaganda, državni udari, oborožene intervencije in netenje državljanjskih vojn.

Vilić in Ateljević naštejeta cel spekter dejanj, ki jih uvrščata na področje specialne vojne: nekonvencionalno delovanje, prevrati, ideološkopolitična indoktrinacija, ustvarjanje in izkoriščanje družbenih kriz, državni udari, teroristične akcije in gverila ter terorizem, akcije »prikrivanja in prebega«, protigverilsko (protipartizansko) delovanje, preprečevanje gverile, izolacija prebivalstva, preprečevanje pomoči od drugod, ofenzivno delovanje, politični pritiski, vojaški pritiski in ekonomski pritiski.

Brez podrobnejše analize je očitno, da je naštetu »mešanica« najrazličnejših pritiskov, od katerih so nekateri sestavni del »pravih« vojn (čeprav tega njuna definicija ne upošteva), drugi pa se izvajajo v mirnem času. Prav tako prihaja do dokaj pavšalnega in nesistematičnega uvrščanja raznih pritiskov v pojem specialna vojna in tudi do nelogičnih podvajanj v obravnavanju posameznih fenomenov specialnega delovanja.

Vsi omenjeni jugoslovanski avtorji pa so si edini, da pretežen del specialnega delovanja poteka v povezavi z notranjim sovražnikom v državi žrtvi.

Na koncu tega dela pogledjmo še definicijo specialne vojne (subverzivne), kot jo razume R. Scruton (A Dictionary of Political Thought, Harper & Row, Publishers, New York 1982). Po njegovem mnenju je subverzija spodkopavanje institucije ali države, pogosto z infiltriranjem določenih služb in delovanjem le-teh proti ciljem,

zaradi katerih so bile ustanovljene, toda tudi s tajno aktivnostjo, ki ima namen vplivati na žrtev in/ali zapustiti žrtev brez podpore institucij, s katerimi je povezana. V sistemu s socialističnimi zakoni je subverzija proti republiki zločin, ki pa se zgolj približno ujema z zahodnimi zakoni o uporuh in izdaji. Možnosti subverzije pogosto ni moč opaziti v zahodnih zakonih, razen v povezavi z vojaškimi institucijami. Vendar pa ameriški Zakon o nadzoruvanju subverzivne aktivnosti iz leta 1950 izraža namero izkoreniniti komuniste iz državnih uradov in opredeljuje subverzijo kot nevarnost, ki so ji bile Združene države izpostavljene, medtem ko na vprašanja, kateri so sestavni deli subverzije, (več ali manj) ne odgovarja. V ZSSR je lahko subverzija izražanje osebne kritike komunistične partije, v Združenih državah pa subverzija »zahteva« namero škoditi interesom Zveze. Subverzivna vojna je tudi nudenje vojaških sredstev in moralne ter ekonomske pomoči subverzivnim skupinam znotraj druge države.

Treba je pripomniti, da je definicija dokaj nepopolna tako v vsebinskem smislu kot tudi v svoji pretežno notranjepolitični orientaciji.

II. »Specialna vojna« in notranjepolitična situacija

V tem delu nas predvsem zanima, katere so tiste akcije in akterji v notranjepolitičnem življenju Jugoslavije, ki na različne načine omogočajo specialno delovanje ali celo aktivno sodelujejo pri izvajanju le-tega. Želja je vzpostaviti mejo, prek katere lahko govorimo o aktivnem sodelovanju v izvajanju specialnega delovanja.

Poglejmo glavno ost Viličeve in Ateljevičeve kritike našega notranjega dogajanja, ki da lajša zunanje pritiske na našo državo. Katere so te družbene skupine, ki jih avtorja predstavljata, v najboljšem primeru, kot nezavedne (nezavedajoče se) pomočnike tujih sil? To so predvsem razumniki, pa še porabniško usmerjeni državljani, še kar številni člani verskih skupnosti in še posebno duhovščine, tehnomenežerji idr. Iz seznama so a priori izpuščeni državni in partijski funkcionarji na vseh ravneh, tudi taki posamezniki med njimi, ki so objektivno soodgovorni za hudo zgrešene investicije, neodgovorno razmetavanje z družbenimi sredstvi, za sklepanje za našo skupnost škodljivih mednarodnih pogodb, za naš skoraj finančni polom, za razbijanje enotnega jugoslovanskega trga, za nepotrebne zaplete v mednacionalnih odnosih itn. Po Viličevi definiciji pa vse to sodi v objektivno podlago, ki da z njo zunanji sovražniki kar naprej manipulirajo. Vilič je iz seznama objektivno soodgovornih vnaprej izločil vse svoje stanovske kolege. Zgodovinske izkušnje Jugoslavije v letih 1914, 1948, 1968, 1971 itn. te Viličeve pristranskosti v slehernem primeru ne opravičujejo. Kar se samega Viliča tiče, sodim, da bi samo njegovo vsesplošno (z zanimivimi izjemami, kot vidimo) sumničenje in iskanje notranjega sovražnika za vsakim grmom, če bi se razširilo, lahko povzročilo veliko škodo. Pretirana črnogledost kot, nasprotno, popolna brezbriznost lahko objektivno peljeta vodo na mlin tistih sil, ki *dejansko* delujejo zoper našo skupnost. V Viličevih in Ateljevičevih stališčih ni navzoče samo sektaštvo, ampak tudi pojmovno mešanje zunanjih in notranjih sovražnikov nove Jugoslavije z notranjimi kritiki našega družbenopolitičnega sistema ali njihovih posameznih delov, s kritiki režima in njegove ideologije, s kritiki posameznih organov in organizacij, s kritiki ravnanja posameznih (ali skupin) visokih uradnikov, s kritiki posameznih stališč in ukrepov

izvršilnih organov (in posameznih visokih uradnikov itn.). Podobno pojmovno mešanje sovražnikov države in zelo pestrih (tudi danes in pri nas) vrstni notranje opozicije se je pokazalo aprila leta 1941 kot izredno škodljivo za neodvisnost in celovitost države. Kakor kaže, sta se Vilić in Ateljević zelo malo (ali nič) naučila iz tragične in za naše narode zelo drage polomije. Naj tukaj še enkrat poudarim, da je tako mešanje posebni izraz uradniškega sektaštva in je vsebinsko v nasprotju s političnimi predpostavkami doktrine SLO in DS, ki jo avtorja sicer zagovarjata.

Naša zadnja vojna je potrdila nekaj, kar se dogaja v številnih vojnah: pri prehodu iz mirnega v vojno stanje se razporeditev notranjih družbenih sil bistveno menja ob zunanjem sunku. Številni dotedanji oporečniki (l. 1941 so bili med njimi tudi jugoslovanski komunisti) se borijo s tujimi sovražniki, številni »režimlje« pa ne. Prepričan sem, da bi se premik zgodil tudi v primeru morebitne bodoče splošne ljudske obrambne vojne. Med borci za našo neodvisnost pa bi se našli prav humanistični intelektualci, danes kritična mladina in še kdo.

Glede delovanja politične emigracije moremo ugotoviti, da se je subverzivna propaganda najbolj približala aktivnostim opozicije v državi. Posebej v določenih temah prihaja do konvergence med stališči domače opozicije in politične emigracije. V prvi vrsti je to posledica določene liberalizacije odnosov v naši deželi, spremembo pa je doživela tudi politična emigracija, in sicer v smislu realnejšega vsebinskega pristopa in že omenjene zamenjave oziroma razširitve javnosti.

Takšen položaj javnosti otežuje razločevanje sporočil z vidika subverzivnega delovanja. Namreč, popolna svoboda tiska zahteva populacijo z visoko stopnjo zavesti in znanja tako tistih, ki publicirajo, kot tistih, ki jim je to namenjeno. V tem smislu je treba razvijati tudi varnostno kulturo, zato da bi lahko vsak posameznik zavestno in kritično presodil, v katerih primerih ima informacija konotacije subverzivnosti, ne pa da to počnejo v imenu javnosti določeni organi in organizacije.

Propaganda (kot tudi drugi »specialni pritiski«) je učinkovitejša, če prevladuje neorganiziranost, nestabilnost, stihijnost v družbenopolitičnem sistemu kot celoti in njegovih delih. V tem smislu omogočamo v Jugoslaviji veliko pritiskov tudi sami.

Moremo ugotoviti, da je Jugoslavija primerna kot objekt specialnih pritiskov: objektivno kot večnacionalna skupnost, zaradi velikih razlik v gospodarski razvitosti, religiozne heterogenosti, delov posameznih jugoslovanskih narodov, ki živijo zunaj Jugoslavije, izseljencev, delavcev na začasnem delu v tujini, politične emigracije in subjektivno zaradi volutarističnega, nestrokovnega, iracionalnega in nesamozaščitnega ravnanja.

Če se vrnemo k domnevni povezavi med delovanjem politične emigracije in uredništev nekaterih javnih glasil v državi v kontekstu specialne vojne, je treba ugotoviti, da *tudi če bi bila* takšna zveza ugotovljena, jo je treba uvrstiti v kontekst subverzivne propagande in ne »specialne vojne« nasploh, saj le-ta predstavlja z vsebinskega in metodekega vidika bistveno širši spekter sovražnih aktivnosti.

Postavlja se vprašanje, kje je meja med kritičnim publiciranjem in »specialno vojno«, še posebej, ker definicije specialne vojne, iskanje zunanjih in predvsem notranjih sovražnikov, podprte z deli normativne ureditve javnega življenja v Jugoslaviji, omogočajo volutaristično potiskanje meje proti kritičnemu nastopanju

posameznikov in skupin naših državljanov.

V primeru, da je na nekaterih točkah povezava med nazori, podobnostjo vsebin in postopkov med politično emigracijo in domačo opozicijo, to še ne pomeni, da so slednji nosilci specialne vojne. Prav tako podobnost kritike nekaterih naših javnih glasil, s tistimi iz politične emigracije še ne pomeni, da so uredništva prvih ekspozitura specialnega delovanja. Še posebej, ker je namen specialnega delovanja destruktiven, pri opozicijski dejavnosti pa gre za konstruktivno kritičen pristop k družbeni problematiki, in sicer s težnjo prenoviti politični, ekonomski, pravni sistem in njihove podsisteme.

Vendar pa obstaja možnost, da se tudi opozicijska dejavnost znotraj države poveže s politično emigracijo ali drugimi nosilci specialnega delovanja. Toda, takšna povezava ne more biti predmet ugibanj, podtikanj, voluntarističnih presoj, pač pa mora biti utemeljena. Argumentacija je možna na podlagi vsaj treh elementov:

1. protiustavno delovanje,
2. pozivanje k izvajanju nasilja,
3. dokazana povezanost (osebna/organizacijska) med domnevnimi in dejanskimi izvajalci specialnih delovanj.

V situaciji, ko naštetih elementi niso navzoči, ne moremo govoriti o sovražnem (specialnem) delovanju, še posebej pa je očitno, da *javna* kritika ne more predstavljati *podtalnega* delovanja.